

**ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ
62 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΦΟΙΤΗΣΗ**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

**“ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ.
ΕΝΑΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΑΣΠΙΣΗΣ
ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΕΘΝΙΚΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ Ε.Δ.”**

**ΑΠΟ
ΣΧΗ(ΠΖ) ΙΣΑΑΚ ΙΩΑΝΝΗ**

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2010

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ. ΕΝΑΣ
ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΑΣΠΙΣΗΣ ΤΩΝ
ΕΘΝΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ.
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ,
ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΔ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιστορία της ανθρωπότητας αποτελείται, από μια αδιάκοπη διαδοχή περιόδων ειρήνης και συγκρούσεων. Γράφεται από αναμετρήσεις υπεράσπισης συμφερόντων και υπέρβασης ανταγωνισμών.

Στη σύγχρονη ιστορία η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης απέδειξε ότι η διαμάχη Ανατολής - Δύσης δεν αποτελούσε τη μοναδική εξήγηση των πολέμων, καταδεικνύοντας ότι ο πόλεμος, ούτε εξαφανίστηκε από το παγκόσμιο τοπίο, ούτε θα καταπολεμηθεί με στρατιωτικά ή τεχνολογικά μέσα, αλλά μόνο με πολιτικά.

Κάτω από το πρίσμα αυτό τα Ηνωμένα Έθνη, προωθούν σοβαρές προσπάθειες, για την αποφυγή ή την καταστολή τέτοιων συγκρούσεων, παρεμβαίνοντας και καλύπτοντας με την παρουσία τους, στις περιοχές των κρίσεων, το κενό ασφάλειας. Οι παρεμβάσεις αυτές δυνατόν να είναι πολιτικές, διπλωματικές, οικονομικές, ή ακόμη και στρατιωτικές. Στην τελευταία περίπτωση, συγκροτείται Πολυεθνική Ειρηνευτική Δύναμη η οποία αναπτύσσεται στην περιοχή. Οι απαιτούμενες δυνάμεις, μπορούν να διατεθούν από τη στρατιωτική δύναμη του ΝΑΤΟ, το οποίο μετά τον πρόσφατο ανασχηματισμό του, δύναται να επιχειρεί έγκαιρα σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη.

Εκτός του ΝΑΤΟ, αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια και ο αμυντικός πυλώνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είτε χρησιμοποιώντας μέσα και δυνατότητες του ΝΑΤΟ¹, είτε δρώντας αυτόνομα².

Σκοπός της παρούσας διατριβής είναι, η παρουσίαση των παραγόντων που επηρεάζουν και οδηγούν τους διεθνείς οργανισμούς ασφαλείας, στην υιοθέτηση της αναγκαιότητας διεξαγωγής Ειρηνευτικών Αποστολών, η εξέταση της σκοπιμότητας συμμετοχής της Ελλάδας σε ΕΥΕ ως παράγοντα προάσπισης των εθνικών συμφερόντων της, καθώς και η ανάλυση των επιπτώσεων, της συμμετοχής αυτής, στην ελληνική κοινωνία, την εθνική οικονομία και τις ένοπλες δυνάμεις.

¹ Επιχείρηση «CONCORDIA», ΠΓΔΜ, Μαρ - Δεκ 03

² Επιχείρηση «ARTEMIS», Λ.Δ. Κονγκό, Ιουν - Σεπ 03

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Α»

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Διεθνές Περιβάλλον

Η κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας, προς στιγμήν έδωσε σε πολλούς την ελπίδα ότι, την αβεβαιότητα του ψυχρού πολέμου θα διαδεχόταν η συλλογική ασφάλεια, με αναβαθμισμένο τον ΟΗΕ και με σεβασμό των κανόνων του διεθνούς δικαίου. Παρόλα ταύτα, οι ανά τον κόσμο στρατιωτικές συρράξεις, «εμφύλιες» και διακρατικές, συνεχίσθηκαν αμείωτες.

Καθώς η ανθρωπότητα εισήλθε στην τρίτη χιλιετία, έντονο παραμένει το συναίσθημα αβεβαιότητας ως προς τις πιθανές απειλές που τα έθνη - κράτη και η διεθνής κοινότητα θα αντιμετωπίσουν. Οι κίνδυνοι και οι απειλές αυτές, δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο με στρατιωτικά μέσα, χρειάζεται συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων και χρήση όλου του «**οπλοστασίου**» που έχει στη διάθεσή του ένα κράτος, κάνοντας απαραίτητη και τη διεθνή συνεργασία.

Ιδιαίτερα σοβαρός είναι ο ρόλος της παγκοσμιοποίησης, λόγω της πολυπλοκότητας και της ταχύτητας που τη διακρίνουν, **με αμφιλεγόμενα θετικές συνέπειες**, την προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης και ευημερίας καθώς και την προώθηση πολιτικών μεταρρυθμίσεων **και αρνητικές**, την παραγωγή ισχυρών δυνάμεων διάρρηξης του κοινωνικού ιστού (με θύλακες ανεργίας και απόλυτης φτώχειας, που προκαλούν αισθήματα περιθωριοποίησης, απόρριψης και μεγάλης δυσαρέσκειας) και τη δημιουργία κρίσιμων τρωτοτήτων που οδηγούν σε μεγάλες κοινωνικές αναταραχές, βία και συγκρούσεις³.

Παράλληλα η βία λόγω εθνοτικών και θρησκευτικών παθών, που ενισχύεται ακόμη περισσότερο λόγω της κατάρρευσης των παραδοσιακών οικονομικών δομών και της αποσταθεροποίησης των δομών πολιτικής εξουσίας, μπορεί εύκολα να επεκταθεί πέραν των κρατικών συνόρων και να προκαλέσει μεταξύ άλλων, περιφερειακή αστάθεια και κύματα προσφύγων.

Αποδεικνύεται λοιπόν ότι η διαμάχη Ανατολής - Δύσης δεν αποτελούσε τη μοναδική εξήγηση των πολέμων, καταδεικνύοντας ότι ο πόλεμος, ούτε εξαφανίστηκε από το παγκόσμιο τοπίο, ούτε θα καταπολεμηθεί με στρατιωτικά ή τεχνολογικά μέσα, αλλά μόνο με πολιτικά. Κάτω από το πρίσμα αυτό τα Ηνωμένα Έθνη, προωθούν σοβαρές προσπάθειες, για την αποφυγή ή την καταστολή τέτοιων συγκρούσεων, παρεμβαίνοντας και καλύπτοντας με την παρουσία τους, στις περιοχές των κρίσεων, το κενό ασφάλειας.

³ Θ. Ντόκου - Π. Τσάκωνα, Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας, σελ. 38

Οι Διεθνείς Οργανισμοί και ο ρόλος τους.

Ο σχεδιασμός, αλλά και η υλοποίηση των επιχειρήσεων υποστήριξης της ειρήνης, οι οποίες θα αναλαμβάνονταν από τον ΟΗΕ ή τα άλλα περιφερειακά όργανα, αποδείχθηκαν περισσότερο προβληματικές και αναποτελεσματικές διαδικασίες από όσο είχε προβλεφθεί στην αρχή.

Η δημιουργία μιας κάποιας μορφής διεθνούς στρατιωτικής δύναμης υπήρξε η κεντρική ιδέα στη Συνδιάσκεψη των τεσσάρων Μεγάλων Δυνάμεων στο Dumbanoh Oaks το καλοκαίρι του 1944. Στη συνδιάσκεψη τέθηκαν δύο βασικές προτάσεις, η δημιουργία μιας μόνιμης διεθνούς δύναμης [standing international force] ή μιας ad hoc διευθέτησης μέσω της οποίας ορισμένες χώρες θα παρείχαν εθνικά τμήματα των Ενόπλων τους Δυνάμεων στην περίπτωση που αυτό εζητείτο.

Ήδη όμως, στα μέσα του 1947, άρχισε να γίνεται εμφανές πως οι όποιες προσπάθειες ήταν πλέον θύματα του Ψυχρού Πολέμου, ο οποίος είχε αρχίσει να κυριαρχεί. Οι διαπραγματεύσεις άρχισαν να επικεντρώνονται στο μέγεθος και τη σύνθεση των δυνάμεων τις οποίες θα συνεισέφεραν τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Οι προσπάθειες του ΟΗΕ για δημιουργία μόνιμης δύναμης, σταμάτησαν τυπικά τον Αύγουστο του 1948. Η εισβολή της Βόρειας Κορέας στη Νότια, τον Ιούνιο του 1950, σηματοδότησε την αφετηρία του όρου «δυνάμεις με τη μορφή συνασπισμού», οι οποίες αναλαμβάνονται στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετώπισε ο ΟΗΕ στην οργάνωση, στελέχωση και ανάπτυξη των δυνάμεων υποστήριξης ειρήνης και ιδιαίτερα των δυνάμεων διατήρησης της ειρήνης, τον οδήγησαν στη δημιουργία μιας δύναμης η οποία, θα αποτελούσε το στρατηγικό απόθεμα του Σ.Α. του ΟΗΕ. Η δημιουργία όμως μιας γρήγορα αναπτυσσόμενης δύναμης για επεμβάσεις, αντιμετώπιζε ένα σοβαρό πρόβλημα πολιτικής φύσης, τι καθήκοντα επρόκειτο να έχει η δύναμη αυτή;

Σήμερα σημαντικές αλλαγές παρατηρούνται και στις μεθόδους διαχείρισης των κρίσεων και συγκρούσεων από τη διεθνή κοινότητα (και ειδικότερα από τη Δύση). **Αυξάνεται, διστακτικά, η αποδοχή από τμήμα της διεθνούς κοινότητας, της μέχρι πρότινος αιρετικής ιδέας, ότι υπό ορισμένες συνθήκες, υπάρχουν εξαιρέσεις στην αρχή του «απαραβίαστου της εθνικής κυριαρχίας», προωθώντας την αρχή της «ανθρωπιστικής επέμβασης».**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Β»

ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Κατηγορίες Επιχειρήσεων Υποστήριξης Ειρήνης (ΕΥΕ).

Οι ΕΥΕ, είναι πολυσύνθετες επιχειρήσεις, που αναλαμβάνονται από στρατιωτικές δυνάμεις, διπλωματικές αντιπροσωπείες και ανθρωπιστικές οργανώσεις. Σκοπός τους είναι να επιτύχουν τους ανθρωπιστικούς στόχους ή μια μακροπρόθεσμη πολιτική διευθέτηση και διεξάγονται αμερόληπτα για την υποστήριξη μιας εντολής των ΗΕ. Αποτελούν τμήμα των πολυεθνικών επιχειρήσεων και περιλαμβάνουν τους παρακάτω τύπους:

ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ		
<u>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ</u> <u>ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ</u> <u>ΑΜΥΝΑΣ</u>	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ\ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
	ΑΠΟΤΡΟΠΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ	ΒΟΗΘΕΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
	ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΗ ΕΙΡΗΝΗΣ	ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗ ΑΠΟ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ
	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΕΙΡΗΝΗΣ	ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ
	ΕΠΙΒΟΛΗ ΕΙΡΗΝΗΣ	ΝΑΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ
	ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΕΙΡΗΝΗΣ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΚΚΕΝΩΣΗΣ ΑΜΑΧΩΝ ΕΚΚΕΝΩΣΗ ΧΩΡΙΣ ΤΗΝ ΑΠΕΙΛΗ ΒΙΑΣ ΕΚΚΕΝΩΣΗ ΜΕ ΠΙΘΑΝΗ ΧΡΗΣΗΣ ΒΙΑΣ ΕΚΚΕΝΩΣΗ ΜΕ ΑΠΕΙΛΗ ΧΡΗΣΗΣ ΒΙΑΣ
ΝΑΤΟ (άρθρου 5)	ΕΕ, ΝΑΤΟ (μη άρθρου 5), ΟΗΕ, ΟΑΣΕ, Συνασπισμοί Κρατών	

Νομικό Πλαίσιο Ανάληψης των ΕΥΕ.

Η νομική υπόσταση για την παρουσία μίας δύναμης του ΟΗΕ σε μία χώρα απορρέει από τα άρθρα 104 και 105 του καταστατικού χάρτη⁴. Το

⁴ Ο Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών υπογράφηκε στις 26 Ιουνίου 1945, Συνολικά πενήντα ένα κράτη, με τη συμμετοχή της Πολωνίας, αφού πρώτα το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Η.Π.Α και η Ε.Σ.Σ.Δ συμφώνησαν στην κυβέρνηση η οποία νομιμοποιούνταν να την εκπροσωπήσει.

νομικό πλαίσιο,⁵ μέσα στο οποίο μία επιχείρηση υποστήριξης της ειρήνης αναλαμβάνεται, ορίζει τις παραμέτρους της επιχείρησης όπως αυτές έχουν συμφωνηθεί σε κείμενα διεθνών συμφωνιών.

Τα βασικά κείμενα του νομικού πλαισίου είναι :

- **Η Εντολή (Mandate)**

Υφίστανται δύο τύποι εντολών: Αυτή του ΟΗΕ και αυτή, εκτός του ΟΗΕ. Όσον αφορά στον πρώτο τύπο, είναι η απόφαση του ΣΑ του ΟΗΕ, όσον αφορά στο δεύτερο, αυτός μπορεί να προκύψει από συνθήκες, συμφωνίες, ή αποφάσεις άλλων διεθνών ή περιφερειακών οργανισμών.

- **Συμφωνίες που καθορίζουν το επίπεδο, το είδος (SOFA) και την αποστολή (SOMA).**

SOFA ή SOMA, είναι Συνθήκες ή Συμφωνίες Κατανόησης. Αποτελούν συμφωνία μεταξύ του ΟΗΕ και του κράτους, που φιλοξενεί τη δύναμη ή την αποστολή, και η οποία καθορίζει λεπτομερώς, τα δικαιώματα, τα προνόμια, τις ασυλίες και το είδος των υπηρεσιών.

Διαδικασία Ενάρξεως μίας Ειρηνευτικής Αποστολής στους διάφορους Διεθνείς οργανισμούς.

Ο ΟΗΕ Προκειμένου να δώσει εντολή αποστολής υποστήριξης της Ειρήνης πρέπει, να δεχθεί πρόταση από ένα κράτος – μέλος του, από μία ομάδα κρατών, ή από το Γενικό Γραμματέα. Για την υιοθέτηση της πρότασης, **πρέπει να δοθούν 9 από τις 15, τουλάχιστον θετικές ψήφοι και καμία αρνητική (VETO)**, από κάποιο από τα πέντε μόνιμα μέλη.

Στον ΟΑΣΕ η ανάληψη διεξαγωγής μίας Επιχείρησης Υποστήριξης Ειρήνης, γίνεται μόνο κατόπιν εντολής του Ο.Η.Ε.

Το ίδιο αποφάσισε και η ΕΕ στη Σύνοδο Κορυφής του Ελσίνκι, να συμμετάσχει δηλαδή μόνο κατόπιν εντολής του Ο.Η.Ε.

Για το NATO το θέμα της ανάληψης ή όχι, Επιχειρήσεων Υποστήριξης Ειρήνης τίθεται είτε από ένα κράτος μέλος του είτε από τον Γενικό Γραμματέα του Ο.Η.Ε. και η απόφαση εμπλοκής του, λαμβάνεται από το Συμβούλιο του NATO

Αρχές Διεξαγωγής των ΕΥΕ.

Οι αρχές που πρέπει να εφαρμόζονται στις ΕΥΕ είναι οι παραδοσιακές αρχές διεξαγωγής επιχειρήσεων, αλλά η ξεχωριστή φύση αυτών απαιτεί την εφαρμογή ορισμένων επιπλέον αρχών, όπως η Αμεροληψία, η Συναίνεση και η Αποφυγή Χρήσης Βίας.

⁵ Ιωάννης Ραγιές «Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΕ ΕΥΕ» Εκδόσεις ΙΑΑ σελ. 33

Αναγκαιότητα – Χρησιμοποίηση των ΕΥΕ στη Συντήρηση της Ειρήνης στα Πλαίσια της Διεθνούς Νομιμότητας.

«Η ασφάλεια είναι το οξυγόνο της ευημερίας». Με τα λόγια αυτά του βου ΓΓ του ΝΑΤΟ, Λόρδου Κάριγκτον, καταδεικνύεται η αναγκαιότητα χρησιμοποίησης των ΕΥΕ για τη διατήρηση της ειρήνης. Αναμφίβολα η ύπαρξη σταθερότητας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη. Έτσι, τα κράτη του ανεπτυγμένου κόσμου, μπορούν ανεμπόδιστα να ασχολούνται με δραστηριότητες ανάπτυξης και βελτίωσης, διευκολύνοντας παράλληλα τις υποβαθμισμένες περιοχές του πλανήτη, να αυξήσουν το βιοτικό τους επίπεδο.

Ως φυσικό παρεπόμενο, οι ΗΠΑ έθεσαν ως προϋπόθεση τη στήριξη από τα ανεπτυγμένα κράτη, κάθε απόφασης, **έστω και επιλεκτικά**, διεθνούς οργανισμού που θα επενέβαινε για να αντιμετωπίσει εντάσεις που προκαλούνταν από πολιτικές, εθνολογικές ή θρησκευτικές αντιπαραθέσεις ανά τον κόσμο. **Είναι γεγονός βέβαια, ότι οι επεμβάσεις του ΝΑΤΟ και κατ' επέκταση του ΟΗΕ, σε ορισμένες περιπτώσεις είναι επιλεκτικές και ίσως κρύβουν πολιτικές σκοπιμότητες**, πλην όμως η προοπτική ύπαρξης του Οργανισμού, έστω και με τα όποια προβλήματα αντιμετωπίζει, είναι το μόνο φωτεινό σημείο σε μια «ζούγκλα» εθνικών, θρησκευτικών και φυλετικών αντεκδικήσεων.

Θεωρητική Θεμελίωση - Πολιτική νομιμοποίησης των ΕΥΕ. Η άλλη άποψη.

Μολονότι η σκέψης μίας πολυεθνικά ουδέτερης και χωρίς πολιτικά συμφέροντα δύναμης, ακούγεται ευχάριστα, η αναπόφευκτη χρήση της όμως για την επίτευξη ιδιοτελών σκοπών, προβλημάτισε και προβληματίζει. Σήμερα, η **λεγόμενη «διατήρηση της Ειρήνης και Ασφάλειας»** είναι ευρέως παραδεκτή ως ένα ακόμη «εργαλείο» παγκόσμιας διακυβέρνησης.

Η Νομική Αντιδικία

Το βασικό νομικό κείμενο που αποτέλεσε την αρχή της νομιμότητας ή μη των ειρηνευτικών αποστολών, είναι ο ίδιος ο Χάρτης των ΗΕ. Οι νομικοί που αντλούν τα επιχειρήματα τους από αυτόν εντάσσονται σε δύο αντίπαλα ρεύματα: Οι μεν θεωρούν την οποιαδήποτε βίαιη ειρηνευτική επέμβαση, ευθεία παραβίαση του άρθρου 2 παρ 4 του Χάρτη και κατά συνέπια, εξ αρχής παράνομη. Οι δε επικαλούμενοι το Έβδομο Κεφάλαιο, εκτιμούν ότι υπάρχει νομικό έρεισμα εξουσιοδότησης για τέτοιες αποστολές. Συνεπώς υπάρχει ευθεία σύγκρουση δύο αρχών του διεθνούς δικαίου: αυτή της κρατικής κυριαρχίας και αυτή της επιβολής ειρήνης.

Η Πολιτική Αντιδικία

Πέραν από το ενδιαφέρον που παρουσιάζει η νομική αντιδικία, οι αποστολές επιβολής και διατήρησης ειρήνης, είναι κυρίως πολιτικές ενέργειες με σοβαρότατες γεωπολιτικές συνέπειες. Η νομική αντιπαραθεση συνέβαλε τα

μέγιστα στην αποκρυστάλλωση των διλημμάτων, αλλά η σκοπιμότητα των επιχειρήσεων αυτού του είδους απαιτεί και μία σειρά πολιτικών επιχειρημάτων.

Εδώ παρουσιάζονται δύο ακραίες εκφράσεις με εντελώς διαφορετικές πολιτικές πρακτικές. **Η κοσμοπολιτική «σκληρή» έκφρασή**, θεωρεί το αξίωμα του «κοινού πανανθρώπινου καλού», ήδη υπαρκτό και νομικά καθορισμένο. Επιπλέον, θεωρεί σύννομη την επιβολή μέτρων ακόμα και μονομερούς βίαιης επέμβασης σε κάθε προβληματικό, αποτυχημένο και καταστροφικό κράτος.

Οι σκεπτικιστές, από την άλλη, εισάγουν την «ελαφρά» μορφή, που περιορίζει την άμεση επέμβαση στα άνομα κράτη. Ωστόσο η δημιουργία διεθνών θεσμών ή καθεστώτων «που θα αναγκάζουν τα κράτη σε ένα προοδευτικά ισχυρότερο καθεστώς διεθνών υποχρεώσεων» και εσωτερικών αυτοπεριορισμών είναι απαραίτητη προϋπόθεση.

Για τους πλουραλιστές πάλι, δεν είναι αρκετή η ύπαρξη των «κοινών αγαθών» για τη δικαιολόγηση επέμβασης. Υποστηρίζουν ότι η λεγόμενη «δίκαια αιτία» επέμβασης ποικίλλει όχι μόνο στα διάφορα χρονικά σημεία αλλά και από εθνικό πολιτισμό σε εθνικό πολιτισμό αναλόγως κοινωνίας και θρησκείας. Υιοθετούν την υπόθεση ότι τα κράτη θα αυτοπεριοριστούν λόγω εσωτερικών αντιδράσεων (κυρίως) όταν δεν ευθυγραμμίζονται με την αρχή της νομιμότητας.

Έτσι λοιπόν, **μίας και δεν υπάρχει ελπίδα εγκαθίδρυσης ενός παγκοσμίου καθεστώτος κοινών αρχών και αξιών**, ο ασφαλέστερος τρόπος διασφάλισης της νομιμότητας είναι η διατήρηση - με όποιο κόστος - των αρχών της εθνικής κυριαρχίας και της μη - επέμβασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Γ»

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Θέση της Ελλάδος στο Διεθνές Περιβάλλον Ασφαλείας.

Το περιφερειακό περιβάλλον ασφάλειας της χώρας μας, για τους γνωστούς λόγους, θεωρείται από τα στρατηγικότερα στον πλανήτη. Η ασφάλεια της Ευρώπης προϋποθέτει, σταθερότητα στην περιοχή αυτή γεγονός που δικαιολογεί και το αυξημένο ενδιαφέρον των διεθνών οργανισμών, για επέμβαση με ΕΥΕ όπου απαιτείται.

Εθνική Στρατηγική

Εθνική Στρατηγική είναι η διαδικασία με την οποία πραγματοποιούνται οι βασικοί στόχοι της χώρας. Είναι συνισταμένη των πολιτικών, οικονομικών δυνατοτήτων, των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ), καθώς και άλλων παραγόντων του έθνους σε καιρό ειρήνης και σε πόλεμο.

Σε αυτή περιλαμβάνονται, εκτός των άλλων, οι παρακάτω βασικές συνιστώσες:⁶

- Η υπεράσπιση της εθνικής κυριαρχίας, ανεξαρτησίας και ακεραιότητας της χώρας από οποιαδήποτε απειλή.
- Η υποστήριξη της ευρωπαϊκής πορείας της χώρας.
- Η ενίσχυση της θέσης της Ελλάδας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, με σκοπό τη σταδιακή διαμόρφωσή της σε πυλώνα σταθερότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).
- Η ενεργός παρουσία της Ελλάδας στο χώρο των Παρευξείνιων Κρατών και της Ανατολικής Μεσογείου.
- Η ανάπτυξη μιας ενεργού και δυναμικής διπλωματίας, με στόχο την προώθηση της πολιτικής ασφάλειας, ειρήνης και συνεργασίας στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, της Μαύρης Θάλασσας και της Ανατολικής Μεσογείου.
- Η αξιοποίηση της συμμετοχής της χώρας σε όλους τους διεθνείς οργανισμούς, οι οποίοι προσαρμόζουν αυτή την περίοδο τη στρατηγική και την πρακτική τους στα νέα δεδομένα της διεθνούς πολιτικής συγκυρίας.
- Η αποτελεσματική λειτουργία της χώρας ως μητροπολιτικού κέντρου του Ελληνισμού, με τις απαραίτητες πρωτοβουλίες κινητοποίησης των απανταχού Ελλήνων.

⁶ «ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ 2004» ΥΕΘΑ . Κεφ. 3^ο . σελ. 37

- Η υποστήριξη των εθνικών συμφερόντων παγκοσμίως.

Αμυντική Διπλωματία μέσα από το πρίσμα των ΕΥΕ.

Η Αμυντική Διπλωματία (ΑΔ), αποτελεί προβολή της Εθνικής Στρατηγικής σε διεθνές επίπεδο και καλύπτει το σύνολο των διεθνών σχέσεων και δραστηριοτήτων που αναπτύσσει το ΥΠΕΘΑ, τόσο σε διμερές επίπεδο, όσο και στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών ασφαλείας, στους οποίους ανήκει η χώρα.

Βασικό προσανατολισμό της Ελληνικής αμυντικής διπλωματίας αποτελεί η θέση ότι το σύστημα ασφαλείας της μεταψυχροπολεμικής περιόδου πρέπει να στηριχθεί σε θεσμούς συλλογικής ασφάλειας, ειρήνης και συνεργασίας που θα λειτουργούν μέσα στα πλαίσια των αρχών και των αποφάσεων του ΟΗΕ.

Οι ΕΥΕ είναι αποστολές που διεξάγουν οι ΕΔ, στα πλαίσια της Αμυντικής Διπλωματίας.

Νομικό πλαίσιο συμμετοχής της Ελλάδας σε ΕΥΕ.

Σύμφωνα με το άρθρο ΙΙ του Συντάγματος, η Ελλάδα ακολουθώντας τους γενικά αναγνωρισμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου, επιδιώκει την εμπέδωση της ειρήνης, της δικαιοσύνης, καθώς και την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ λαών και κρατών. Μετά την επικύρωση δε βασικών συνθηκών, όπως ο χάρτης των Η.Ε. και το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο, αναλαμβάνει και τις γενικές υποχρεώσεις, που απορρέουν από αυτές και ειδικότερα από τα άρθρα Ι και ΙΙ του Χάρτη των Η.Ε., που αναφέρονται στη λήψη συλλογικών μέτρων, μεταξύ των οποίων και χρήση στρατιωτικών δυνάμεων από τα κράτη – μέλη, για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

Την πολιτική ευθύνη της απόφασης σε εθνικό επίπεδο, για συνδρομή της Ελλάδος στην εφαρμογή των μέτρων αυτών, έχει η εκάστοτε κυβέρνηση, η οποία καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας, σύμφωνα με τους ορισμούς του συντάγματος και των νόμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Δ»

ΜΕΓΕΘΟΣ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ.

Γενικά

Η Ελλάδα, ως ένα από τα ιδρυτικά μέλη του Ο.Η.Ε. επεδίωξε, σε συνεργασία με τα υπόλοιπα κράτη, την οργάνωση και προστασία της μεταπολεμικής διεθνούς ασφάλειας, μέσα από την προαγωγή της ειρηνικής συνεργασίας των κρατών. Πιστή στις αρχές της ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών και της αποφυγής χρήσης ή απειλής χρήσης βίας, συμβάλλει στην διατήρηση της ειρήνης σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.

Από το 1950 μέχρι σήμερα παρά τις περιορισμένες δυνατότητες σε ανθρώπινο δυναμικό, η Ελλάδα έχει λάβει μέρος σε πάρα πολλές Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις του Ο.Η.Ε.

Η ιστορική αναδρομή της συμμετοχής του Ελληνικού Στρατού σε Επιχειρήσεις Υποστήριξης Ειρήνης, καθώς και η σημερινή συμμετοχή του σ αυτές, μας δίνει μία πλήρη και σαφή εικόνα του μεγέθους της εμπλοκής της χώρας μας σ' αυτές, της θυσίας της σε προσωπικό και υλικό, καθώς και το τίμημα της συνεισφοράς της.

Αποτελέσματα - Επιπτώσεις της Ελληνικής Συμμετοχής σε ΕΥΕ, στην κοινωνία, την οικονομία, και τις ΕΔ.

Με την επιτυχή συμμετοχή της χώρας μας σε διεθνείς αποστολές, η προσπάθεια για αναβάθμιση της γεωστρατηγικής της αξίας, ευωδούται.

Η ενεργητική στάση, στα αιτήματα των διεθνών οργανισμών αυξάνει την αξιοπιστία της, και συμβάλλει στην επίλυση των διαφορών, κατά τρόπο που να εξυπηρετεί και τα εθνικά της συμφέροντα.

Με τη συμμετοχή της σε ειρηνευτικές αποστολές με πρωτοβουλία της ΕΕ, συνεισφέρει στην ενδυνάμωση του αμυντικού της πυλώνα, ενισχύοντας παράλληλα και τη θέση της μέσα σ αυτή.

Η συμμετοχή της επίσης αποτελεί ένα είδος αμυντικής διπλωματίας, με την οποία κατοχυρώνει τα κυριαρχικά της δικαιώματα, δημιουργεί συνθήκες ειρήνης, ασφαλείας και συνεργασίας στην ευρύτερη περιοχή και αναβαθμίζει το ρόλο και την επιρροή της στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών ασφάλειας. Παράλληλα η παρουσία του Στρατού μας στις περιοχές ανάπτυξης των ειρηνευτικών αποστολών, αποτελεί τους καλύτερους πρεσβευτές της Ελλάδος»⁷.

⁷ Διαδίκτυο, www.seetha.gr, μελέτη ΣΕΕΘΑ με Θέμα: «Διαμόρφωση Νέων Γεωστρατηγικών Παραγόντων στη Μέση Ανατολή και Κεντρική Ασία και οι Επιδράσεις τους στη Γεωπολιτική Κατάσταση της Περιοχής», 3 Αυγούστου 2004.

Αυτή όμως, η διάθεση δυνάμεων σε ΕΥΕ, επιδρά στο σχεδιασμό της αμυντικής πολιτικής της χώρας μας, καθώς και στους άλλους παράγοντες ισχύος αυτής:

- **Δεσμεύσεις της Ελλάδας στον τομέα Άμυνας:**

- **Προσανατολισμός – Επάρκεια δυνάμεων:** Το Στρατηγικό δόγμα της χώρας μας είναι αμυντικό, με προσανατολισμό, στην αντιμετώπιση της Τουρκικής απειλής, γεγονός που την αναγκάζει να δεσμεύεται στην αμυντική της προσπάθεια και να περιορίζονται οι επιλογές της.

- **Προσωπικό:** Κατά κύριο λόγο αντλείται από όλες τις μονάδες της επικράτειας. Τα θέματα του προσωπικού είναι πολυποίκιλα και σχετίζονται με την επιλογή, την εκπαίδευσή, την προετοιμασία και την αποστολή των μονάδων, τις επιπτώσεις απουσία του στις άλλες μονάδες, τα κίνητρα για συμμετοχή, καθώς και το χρόνο παραμονής σ αυτές. Η συμμετοχή του προσωπικού είναι εθελοντική αλλά η κάλυψη των απαιτούμενων θέσεων τελικά είναι υποχρεωτική. Εκτός λοιπόν από το πρόβλημα της μη εθελοντικής συμμετοχής ορισμένων στελεχών, βασικό είναι και το θέμα της ασφάλειας. Σε ορισμένες περιοχές, ο αντίπαλος των ειρηνευτικών δυνάμεων δεν είναι ορατός (παραστρατιωτικές οργανώσεις, οργανωμένο έγκλημα κλπ.), αυξάνοντας δραματικά τις πιθανότητες απρόβλεπτων συνεπειών.

- **Διοικητική Μέριμνα:** Η αποτελεσματική υποστήριξη, αποτελεί βασικό παράγοντα επιτυχίας κάθε επιχείρησης, πρέπει να σχεδιάζεται με λεπτομέρεια και να καλύπτει όλο το φάσμα (προσωπικό, μέσα και υλικά). Επειδή οι περισσότερες επιχειρήσεις διεξάγεται μακράν της Ελληνικής επικράτειας, το θέμα της υποστήριξης ανάγεται σε μείζον θέμα. Για να επιτευχθεί η ανωτέρω υποστήριξη, συχνά απαιτείται η προσφυγή σε λύσεις, οι οποίες ξεφεύγουν της συνηθισμένης εθνικής πρακτικής.

- **Εξοπλισμός:** Οι σύγχρονες ειρηνευτικές αποστολές απαιτούν εξοπλισμό και υλικά ανάλογης τεχνολογίας, τα οποία ενίοτε δεν διατίθενται ή διατίθενται σε μικρές ποσότητες. Ο εξοπλισμός σε υλικά και μέσα των τμημάτων των Επιχειρήσεων Υποστήριξης Ειρήνης, καλύπτεται κυρίως με διακίνηση από άλλες Μονάδες. Τα υλικά αυτά γίνεται προσπάθεια εκ των υστέρων να καλυφθούν με νέες προμήθειες, πράγμα το οποίο δεν είναι πάντα εφικτό. Ο υπάρχων εξοπλισμός είναι προσαρμοσμένος στις κλιματολογικές συνθήκες της Ελλάδος. Τυχόν βασικές ελλείψεις καλύπτονται με άμεσες προμήθειες από το εμπόριο.

- **Οικονομία:** Το κόστος των ειρηνευτικών αποστολών καλύπτεται από τους προϋπολογισμούς των ΓΕ. Σε όλες τις ειρηνευτικές αποστολές, το πραγματικό κόστος είναι κατά πολύ μεγαλύτερο από το προβλεπόμενο στους προϋπολογισμούς. Το έλλειμμα αυτό οφείλεται κατά μεγάλο μέρος στη δημιουργία νέων αναγκών που παρουσιάζονται κατά την εξέλιξη των αποστολών με απαίτηση άμεσης κάλυψης.

Η ανάλυση της κοστολόγησης των ειρηνευτικών αποστολών καταδεικνύει ότι μεγαλύτερο τμήμα του κόστους της κάθε αποστολής, περί το

80%, ανακύπτει από την αποζημίωση του συμμετέχοντος προσωπικού. Επίσης σημαντικό είναι το κόστος αρχικής εγκατάστασης, ιδιαίτερα όταν αναπτύσσονται σε πολύ μακρινές περιοχές.

- **Η Κοινή Γνώμη:** Σημαντικός παράγοντας σήμερα που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι και αυτός της κοινής γνώμης. Τα στοιχεία που θα εξετασθούν κατ ελάχιστο για τη διαμόρφωση του παράγοντα αυτού, είναι η νομιμότητα της επιχείρησης, οι πιθανές απώλειες σε ανθρώπινο δυναμικό και η πολιτική που επιβάλλει τη συμμετοχή σε ΕΥΕ.

Προϋποθέσεις Συμμετοχής των ΕΔ σε Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αυξανόμενη και, σε μερικές περιπτώσεις καταλυτική πίεση της διεθνούς κοινότητας, για ανάληψη δράσης για την αντιμετώπιση κρίσεων. Αρκετές από αυτές, πράγματι, δικαιολογούν την ανάληψη στρατιωτικής υποστηρικτικής δράσης. Οφείλουμε όμως, να είμαστε προσεκτικοί όταν αποφασίζουμε πώς η στρατιωτική δράση αποτελεί, σε όλες τις περιπτώσεις, αναγκαία και τεκμηριωμένη επιλογή.

Το μέγεθος και τα όρια της συμμετοχής της Ελλάδος σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις επηρεάζεται από τους παρακάτω παράγοντες:

- Την εξασφάλιση κύρους, σεβασμού και κατάλληλων ερεισμάτων για επίλυση των εθνικών της θεμάτων.
- Την εξυπηρέτηση των Εθνικών συμφερόντων και εθισμό του προσωπικού σε τέτοιους είδους αποστολές
- Την προώθηση των εθνικών συμφερόντων σε χώρους όπου διαβιούν ελληνικές μειονότητες.
- Την ανάπτυξη δυνατοτήτων επενδύσεων της χώρας στις περιοχές που αναπτύσσονται ΕΥΕ και προπαντός στην Βαλκανική και στη Μ. Ανατολή.
- Την συνεχιζόμενη προσπάθεια ανατροπή του status quo στο Αιγαίο και στη Δυτική Θράκη από τη γείτονα χώρα.
- Την επιβάρυνση με σοβαρό κόστος τον προϋπολογισμό των ΕΔ.

4. Κάλυψη διεθνών και συμμαχικών υποχρεώσεων της Ελλάδος.

- Οργάνωσε και διαθέτει, Στρατηγείο Σώματος Στρατού (Γ΄ ΣΣ) στο ΝΑΤΟ ως Στρατηγείο χαμηλής ετοιμότητας και στην Ε.Ε. ως επιχειρησιακό Στρατηγείο.

- Οργάνωσε την 1 Α/Μ ΤΑΞ ΠΖ και 2 Μ/Κ ΤΑΞ ΠΖ εκ των οποίων μια για τις δυνάμεις της Ε.Ε. στο πλαίσιο της ΕΠΑΑ.

- Συνεισφέρει:
 - Ναυτικές Δυνάμεις για ανάπτυξη της ΕΠΑΑ: 2 Φρεγάτες, 4 Πυραυλακάτους, 1 Πετρελαιοφόρο, 1 Ωκεανογραφικό, 2 Αμφίβια Σκάφη, 1 Υποβρύχιο, 1 Ναρκαλιευτικό και 1 Α/Φ Ναυτικής Συνεργασίας.
 - Αεροπορικές Δυνάμεις: 30 Α/Φ F - 16 και M - 2000, 6 Α/Φ Αναγνώρισης RF - 4, 4 Μεταφορικά Α/Φ C - 130, 1 Μοίρα PATRIOT.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Ε»

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την παραπάνω μελέτη, προκύπτει ότι:

Η κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας, παρότι έδωσε σε πολλούς την ελπίδα της ανάπτυξης μιας συλλογικής ασφάλειας, βασισμένης σε έναν αναβαθμισμένο ΟΗΕ και στον σεβασμό του διεθνούς δικαίου, αντιθέτως φαίνεται ότι δημιούργησε ένα κρίσιμο κενό ισχύος που σήμανε:

Την αναζωπύρωση ποικίλων συγκρούσεων, που παρέμεναν λανθάνουσες κατά την εποχή του διπολισμού.

Την εκδήλωση, ενός νέου ανταγωνισμού, για την κάλυψη του ανακύψαντος κενού ισχύος.

Παράλληλα εμφανίζεται ένα έντονο συναίσθημα αβεβαιότητας ως προς τις πιθανές απειλές και αυξάνεται, διστακτικά, η αποδοχή από τμήμα της διεθνούς κοινότητας, της μέχρι πρότινος αιρετικής ιδέας ότι, υπό ορισμένες συνθήκες, υπάρχουν εξαιρέσεις στην αρχή του «απαραβίαστου της εθνικής κυριαρχίας», προωθώντας την «αρχή της ανθρωπιστικής επέμβασης».

Οι διπλωματικές ενέργειες του Ο.Η.Ε., η εκ των προτέρων και σε βάθος μελέτη, της κατάστασης που επικρατεί στην περιοχή καθώς και το τοπικό - περιφερειακό περιβάλλον δράσης, σε συνδυασμό πάντα με την ουδετερότητα και την αμεροληψία των πολυεθνικών δυνάμεων, είναι αναγκαίες, για την επίτευξη των αντικειμενικών στόχων μιας ειρηνο-ανθρωπιστικής επιχείρησης.

Η ανάγκη για εφαρμογή ενός μεγάλου αριθμού αποφάσεων, οδήγησε τον ΟΗΕ να ζητήσει τη συνδρομή των περιφερειακών οργανισμών ασφαλείας και κρατών – μελών του, που διαθέτουν ανάλογες δυνατότητες, καλλιεργώντας έτσι νέες μορφές συνεργασίας. Είναι βέβαια γεγονός, ότι οι επεμβάσεις του ΝΑΤΟ και κατ' επέκταση του ΟΗΕ, σε ορισμένες περιπτώσεις είναι επιλεκτικές και ίσως κρύβουν πολιτικές σκοπιμότητες, πλην όμως η προοπτική ύπαρξης του Οργανισμού, έστω και με τα όποια προβλήματα αντιμετωπίζει, είναι το μόνο φωτεινό σημείο σε μια «ζούγκλα» εθνικών, θρησκευτικών και φυλετικών αντεκδικήσεων

Η Εθνική Στρατηγική της Ελλάδας, περιλαμβάνει μεταξύ των άλλων την αξιοποίηση της συμμετοχής της σε όλους τους διεθνείς οργανισμούς, καθώς και την ανάπτυξη μιας ενεργού και δυναμικής στρατιωτικής διπλωματίας, με στόχο την προώθηση της πολιτικής ασφάλειας, ειρήνης και συνεργασίας στην περιοχή της.

Τέλος η συμμετοχή της Ελλάδας σε Επιχειρήσεις Υποστήριξης Ειρήνης (ΕΥΕ), κρίνεται αναγκαία και σκόπιμη, διότι:

- Χρειάζεται τις καλές σχέσεις με τα κράτη μέλη των Διεθνών Οργανισμών, προκειμένου να εξασφαλίσει τη συμπαράστασή τους στην επίλυση των εθνικών της θεμάτων.

- Αποκτά κύρος, σεβασμό και ερείσματα για την προώθηση των εθνικών της συμφερόντων.

- Αυξάνεται η αξιοπιστία της, σαν σημαντικού παράγοντα σταθερότητας στην περιοχή.

- Συμμετέχει στις διαδικασίες λήψεως αποφάσεων στους διεθνείς οργανισμούς προωθώντας τα εθνικά της συμφέροντα

Από την συμμετοχή αυτή όμως υπάρχουν και επιπτώσεις στην:

- Εφαρμογή των εθνικών σχεδίων.

- Κοινή γνώμη σε περίπτωση νομιμότητας ή όχι της επιχείρησης και των πιθανών απωλειών από ασύμμετρες απειλές.

- Οικονομική επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού σε μια περίοδο μάλιστα ιδιαίτερα δύσκολη για την ελληνική οικονομία.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

«Η ασφάλεια είναι το οξυγόνο της ευημερίας». Με τα λόγια αυτά του 6ου ΓΓ του ΝΑΤΟ, Λόρδου Κάριγκτον, καταδεικνύεται η αναγκαιότητα χρησιμοποίησης των ΕΥΕ για τη διατήρηση της ειρήνης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

«Α» Βιβλιογραφία

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΑΤΟΜΙΚΗΣ
ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ «ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ
ΕΙΡΗΝΗΣ.ΕΝΑΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΤΡΟΠΟΣ
ΠΡΟΑΣΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ.
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ,
ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΔ.»**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΥΠΕΘΑ «ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ 2004».
2. ΓΕΕΘΑ/ «ΔΟΓΜΑ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ»
3. ΓΕΣ/ΔΙΔΟ «ΔΟΓΜΑ ΕΥΕ»
4. Boniface Pascal «Οι Πόλεμοι του Αύριο», Εκδόσεις «ΠΑΠΑΖΗΣΗ», Αθήνα 2004
5. Ήφαιστος Π., «Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ» Φυλ. ΣΕΘΑ.
6. Ντόκος Θ. – Τσάκωνας «Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας», Εκδόσεις «ΠΑΠΑΖΗΣΗ», Αθήνα 2005
7. Ραγιές Ι. «ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΝΑΤΟ» Αθήνα, Φεβ. 2005 Φυλ. ΣΕΘΑ.
8. Ατομική Εργασία, Ασμχου (ΕΑ) Ιωάννη Τζαννέτου με θέμα: «Μέγεθος και όρια ελληνικής συμμετοχής σε ΕΥΕ», 30 Μαρ 2005.
9. Παρουσίαση στη ΣΕΘΑ την 29 Νοε 2009, του Σχή (ΠΒ) Ν. Λυκούδη, τμηματάρχη Πολυεθνικών Επιχειρήσεων του ΓΕΕΘΑ/Δ3, με θέμα: «Οι Ελληνικές ΕΔ σε Ειρηνευτικές Αποστολές».
10. Διαδίκτυο, www.geetha.mil.gr, www.seetha.gr